

Səbuhi Əhmədov

AZƏRBAYCAN TARİXİNDƏN YÜZ ŞƏXSİYYƏT

ExxonMobil

Ekson Azərbaycan Əməliyyat Şirkəti MMM,
EksonMobilin törəmə şirkəti

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kutubxanası

“Ayna Mətbu Evi”

Bakı – 2006

Rəşid Behbudov

(1915 - 1988)

Hal-hazırda "səhnə şousu", "musiqi perfor-mansı" və bu kimi əcnəbi terminlərlə bildirilən musiqi-tamaşa janrını ilk dəfə Azərbaycan səh-nəsinə görkəmli xanəndə və musiqişünas Rəşid Behbudov gətirmişdir. Maraqlıdır ki, o, bir çox mahnıların kiçikmetrajlı süjetli film kimi lentə köçürüldü; bu tip filmlərə hal-hazırda "klip" və "videoklip" deyilir. Azərbaycan opera və estrada müğənnisi, xalq mahnılarının gözəl ifa-cısı, lirik tenor Rəşid Behbudov Azərbaycan vokal məktəbinin ən görkəmli nümayəndələrindən-dir.

Azərbaycan tarixinə Rəşid Behbudov opera və estrada müğənnisi, xalq mahnılarının ifaçısı, musiqişünas, öz mahnıları ilə bəzi Azərbaycan bədii filmlərinə şöhrət qatmış kinoaktyor kimi daxil olmuşdur.

Rəşid Məcid oğlu Behbudov 1915-ci ildə Tiflis şəhərində dünyaya göz açmışdır. Onun atası, əslən şuşalı olan Məcid Behbudov Azərbaycan xalq mahnılarının mahir bilicisi və ifaçısı kimi tanınmışdır. Orta məktəbi Tiflisdə bitirdikdən sonra Rəşid elə buradaca 1930-cu ildə ifaçılıq fəaliyyətinə başlamışdır.

1938-ci ildə Rəşid Behbudov Yerevan filarmoniyasının rəhbərliyindən dəvət alır. O zaman bir çox Azərbaycan sənətçiləri bu şəhərdə yaşamış və işləmişdir. Onların yaratdıqları həmin əsərlərin bir çoxunu indi ermənilər öz adlarına çıxırırlar.

Rəşid Behbudov 1938-ci ildən Yerevan filarmoniyasının solisti olmuş, həmçinin Ermənistan Dövlət Opera və Balet Teatrında çıxış etmişdir. Çoxlu sayda azərbaycanlının yaşadığı Yerevanda onun hər konserti alqışlarla qarşılanırdı. Bununla belə, gənc müğənni erməni mədəniyyət xadimlərinin qısqançlığı ilə üzləşirdi. Burada azərbaycanlı sənətinin inkişafı üçün şəraitin olmadığını görən müğənni Bakıya köçür. Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının solisti Rəşid Behbudov gərgin əməyi sayəsində 1946-cı ildə SSRİ Dövlət mükafatı laureatı olur. O həmçinin M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrının solisti kimi də çıxış etməyə başlayır. Rəşid Behbudovun bir müğənni kimi təkəcə Azərbaycanda deyil, ondan kənarlarda da tanınması məhz bu teatr və filarmoniyanın adı ilə bağlı olmuşdur.

Azərbaycan xalq mahnılarının, Azərbaycan bəstəkarlarının vokal əsərlərinin SSRİ-də, həmçinin xarici ölkələrdə populyarlaşmasında Rəşid Behbudovun xidmətləri böyükdür. Bununla bərabər, onun repertuarına SSRİ və dünya xalqlarının, eləcə də özünün mahnıları da daxil idi. O, dünyanın bir çox ölkələrində ya qastrollarda olduqca və ya tədbirlərdə iştirak etdikdə həmin ölkənin dilində azı bir-iki mahnı oxuyurdu. Belə ki, onun repertuarında 50-dən artıq xarici mahnı var idi.

Zəngin çalarlı gözəl səsə malik olan müğənni lirik tenor idi. Peşəkar musiqiçilər qeyd edirlər ki, onun ifaçılığına hissələrin təbiiyi və dolğunluğu, həmçinin səmimiyyət xasdır. Əksər Azərbaycan xanəndələri üçün

səciyyəvi olan improvizətmə xüsusiyyəti Rəşid Behbudovun yaradıcılığında özünü orijinal şəkildə göstərmişdir. Onun ifa etdiyi hər bir musiqi əsəri tamaşa təəssüratı bağışlayır, dinləyici sanki həmin musiqi əsərində söylənilənləri öz gözləri ilə görürdü. R.Behbudovun ifasında məşhur opera partiyaları özünəməxsus tərzdə elə bir sənətkarlıqla səslənir ki, ondan sonra bu partiyalar ya "Rəşidin mahnıları", ya da "Rəşidin partiyası" adı ilə tanınırdı. Belə ki, o, Azərbaycan Opera və Balet Teatrında F.Əmirovun "Sevil" operasında Balax, Ü.Hacıbəylinin "Arşın mal alan" operasında Əsgər partiyalarının ən mahir ifaçısı idi. Opera ustası kimi o, Moskva Dövlət Musiqili Teatrına dəvət almış və bir müddət orada çalışmışdır.

Rəşid Behbudov kino aktyoru kimi də özünü sınamışdır. 1945-ci ildə onun iştirakı ilə çəkilən "Arşın mal alan" bədii filmində o, baş rolu ifa etmişdir. Film dünyanın hər yerində, onlarca ölkədə nümayiş etdirilmiş, baş rolun ifaçısına böyük şöhrət gətirmişdir. Gözəl aktyor ansambli, Şərq əlvanlığı, Azərbaycan musiqiləri bu filmi sədevr əsərlərdən birinə çevirmişdir. Azərbaycan kinosu məhz bu filmlə (rejissor - R.Təhmasib) dünya ekranlarına çıxmışdır.

1958-ci ildə R.Behbudov "Sevimli mahnı" bədii filmində çəkilmişdir. Ona əsl tamaşaçı məhəbbəti qazandıran kino əsəri "Bəxtiyar" bədii filmi olmuşdur. Sadə bir azərbaycanlı oğlanın səsi və işgüzarlığı sayəsində hamı tərəfindən sevilən müğənni olmasına həsr edilən bu filmin bir çox parçaları avtobiografikdir və R.Behbudovun sənət yolunu qismən də olsa əks etdirir. Kinofilmdə onun ifasında səslənmiş mahnılar təzliklə xalq arasında populyarlıq qazanmışdır. 1974-cü ildə Rəşid Behbudov "1001-ci qastrol" bədii filmində çəkilmişdir.

Azərbaycan Opera və Balet Teatrının və Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının yazılmamış qanunlarına əsasən, onlar klassik musiqi əsərlərinin ifasını tələb edirdilər. R.Behbudov isə klassik musiqi ilə bərabər, xalq mahnılarını, eləcə də estrada janrında yazılmış mahnıları da ifa etmək istəyirdi. Qeyd etmək lazımdır ki, bu tipli mahnıları ifa etmək üçün Azərbaycanda o dövrdə xüsusi musiqi

ocağı yox idi. 1957-ci ildə Rəşid Behbudov Azərbaycan Dövlət Konsert Ansamblının yaradılmasına nail oldu. Burada o, xoşladığı və xalq tərəfindən rəğbətə qarşılanan janrlarda mahnılar yaratmaq imkanı qazandı. O həmin ansamblın ilk rəhbəri olmuş və 1959-cu ilədək bu vəzifədə çalışmışdır. Sovet rejiminin sərbəst və mənasız qanunları çərçivəsindən çıxmaq, azad, sərbəst yaratmaq istəyi onu müxtəlif yollar axtarmağa vadar edirdi.

1959-cu ildə R.Behbudova SSRİ xalq artisti fəxri adı verilmişdir. 1966-cı ildə Rəşid Behbudov özünün təşkil etdiyi Azərbaycan Dövlət Mahni Teatrını yaradır və özü də teatrın həm solisti, həm də bədii rəhbəri olur. O dövrdə SSRİ-də bu səpkili teatr yox idi. Teatrda musiqi və estrada sənətinin müxtəlif janrları ilə balet, pantomima və s. üzvi surətdə birləşdirilirdi. Hal-hazırda "səhnə şousu", "musiqi perfor-mansı" və bu kimi əcnəbi terminlərlə bildirilən musiqi-tamaşa janrını ilk dəfə R.Behbudov Azərbaycan səhnəsinə gətirmişdir. Teatrda hazırlanan hər bir mahnı doğrudan da tamaşa kimi qəbul edilirdi. Bəli, o, musiqinin gələcək inkişaf mərhələlərini qabaqcadan, uzaqgörənliklə duymuşdu. Maraqlıdır ki, teatrda hazırlanan bir çox mahnılar kiçikmetrajlı süjetli film kimi lentə köçürüldü. Bu tip filmlərə hal-hazırda "klip" və "videoklip" deyilir.

Rəşid Behbudov Albaniya, Bolqarıstan, Belçika, Misir, Efiopiya, Hindistan, Çin, Finlandiya, İraq, İran, Türkiyə, Çili, Argentina və s. ölkələrdə qastrollarda olmuş, onun iştirakı ilə keçirilən konsertlər irqindən və milliyətindən asılı olmayaraq bütün insanlar tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılanmışdır.

1987 - 1988-ci illərdə Azərbaycanda milli-azadlıq hərəkatı başlayanda, onu boğmaq məqsədi ilə mürtəcə qüvvələr "Qarabağ problemi" adlı uydurma problem ortaya atanda, Ermənistanın milyonlarla soydaşımız qovulanda Rəşid Behbudov böyük sarsıntılar keçirdi. Əslən qarabağlı olan, uzun müddət Ermənistanda fəaliyyət göstərmiş, xalqların dostluğuna səmimi-qəlbədən inanmış bir insana həmin hadisələr olduqca böyük əzab verdi və onun səhətinə mənfi təsir göstərdi. Nəticədə görkəmli müğənnimiz 1988-ci ildə vəfat etdi və Fəxri xiyabanda dəfn olundu.